

17. ДАОО. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр 2203.
18. Левченко В. В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920–1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту: [монографія] / В. В. Левченко; [Відп. ред. В. М. Хмарський; наук. ред. Т. М. Попова]. — Одеса: ТЕС, 2010. — 428 с.
19. Чапленко В. Більшовицька мовна політика / В. Чапленко. — Мюнхен, 1956. — 74 с.
20. ЦДАГОУ. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 2251.
21. Ряпо Я. Народна освіта на Україні до десятої роковини Жовтня / Я. Ряпо. — Х : Держвидав України, 1927. — 125 с.
22. ДАОО. — Ф. Р. 39. — Оп. 1. — Спр. 165.

Анотації

Мануїлова К. В. Українизация интеллигенции национальных меньшинств юго-западного региона УССР.

В статье проанализировано отношение интеллигенции национальных меньшинств юго-западного региона УССР к политике украинизации, прослежено изменение их вектора лояльности в сторону украинизации.

Manuilova K. V. The Ukrainization of the intelligency of the national minorities of the southwest region of USSR.

This article deals with the analysis of the attitude of the intelligentsia of the national minorities of the southwest region of USSR to the policy of Ukrainization, the change of their vector of loyalty towards the Ukrainization is investigated.

Ю. В. Пачос

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В ГАЛУЗІ КІНЕМАТОГРАФУ ЗА РОКИ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991–2011 рр.)

Ключові слова: Україна, Польща, кінематограф, кінофестивалі, співпраця.

Ключевые слова: Украина, Польша, кинематограф, кинофестивали, сотрудничество.

Key words: Ukraine, Poland, cinema, film festivals, collaboration.

Із жодною іншою європейською країною Україна не має стільки контактів, як з Польщею. Такі взаємини між країнами пояснюються не тільки стратегічним підходом до двостороннього співробітництва. Зобов'язання для обох країн в рамках

підготовки та проведення чемпіонату з футболу Євро-2012 стала платформою для спільних зусиль України і Польщі на міжнародній арені. Ця популярна тема пробудила ще більший інтерес у поляків до України, а в українців до Польщі. В такому контексті надзвичайно актуальним питанням стає налагодження двосторонніх зв'язків в галузі культури, особливо масової. Взаємопроникнення культур, очевидно, ні в жодному виді мистецтва не досягає такої інтенсивності, як у кінематографі, оскільки фільми легко долають кордони і завдяки дубляжу чи субтитрам — мовні бар'єри. Дослідження українсько-польських зв'язків в галузі кіномистецтва, їх історії та сучасного стану є важливим елементом налагодження культурного взаємобміну, популяризації мистецтва кіно в обох країнах, поширення вітчизняної кінопродукції та підвищення її якості.

На жаль, в Україні та Польщі розвиток, стан та перспективи співпраці між обома країнами в сфері кінематографу ще не стали темою окремих досліджень. Періодично в українських і польських ЗМІ та Інтернет-виданнях з'являються публікації та повідомлення щодо подій у кінематографі України та Польщі. Найбільш інформативними є публікації української газети «Дзеркало тижня», інтернет-видань «Главком», «Українсько-польський інтернет-журнал», офіційних сайтів кінофундацій та кінофестивалів України і Польщі. Серед небагатьох розвідок на окреслену тему можна виокремити статті Л. Брюховецької [1], Т. Козирєвої [6], Д. Дроздовського та Г. Трегуба [3].

Метою даної статті є дослідження історії відносин України і Польщі в сфері кінематографу, аналіз сучасного стану співпраці, виокремлення перспективних напрямків співробітництва.

В кінематографічному мистецтві зв'язки українських і польських митців мають свою, хоч і невелику, історію. Так, у 1911 р. відомий польський режисер, сценарист і художник Чеслав Сабінський, який приїхав до Києва з Варшави, працював у кінофірмі «Тіман і Рейнгард». Пізніше Сабінський поставив фільм «Катерина» за поемою Тараса Шевченка на знак підтримки руху за встановлення пам'ятника Кобзареві в Києві [1].

У 1920–1930-х рр. українські та польські кіномистецькі шляхи перетинаються у фільмах на історичну тематику. Як відгук на події польсько-української війни 1920 р. український режисер Аксель Лундін зняв у 1925 р. двосерійний фільм-

хроніку «П. К. П.» (П. К. П. — напис на вагонах залізниці, що означає «Polskie Koleje Państwowe». Українські селяни розшифрували цей напис: «Пілсудський купив Петлюру») [1]. В 1927 р. було випущено фільм «Тіні Бельведера» режисера О. Анощенка. У ньому, як написано в «Истории советского кино», за мелодраматичними сюжетними перипетіями значною мірою пропадали реальні події класової боротьби в буржуазній Польщі [4, с. 351].

З 1930 р., коли українське кіно втрачає свою автономію та підпорядковується загальносоюзному відомству, можливості для реалізації історичного фільму на українсько-польську тематику зводяться до мінімуму. Історичні події в кіно допускались тільки як ілюстрація класової боротьби. Саме такою ілюстрацією став однойменний фільм Івана Кавалерідзе про таку сторінку історії України та Польщі як Коліївщина. 1945 р. на Київській кіностудії художніх фільмів було випущено пригодницький фільм «Зігмунт Колосовський» (10 частин) на замовлення Польщі, присвячений польським підпільникам і партизанам. Але обидва фільми не були вдалими [1].

На жаль, у післявоєнний час українське та польське кіно втратило навіть найтривкіші зв'язки. Відновити та закріпити мистецькі відносини в цій галузі вдалося після здобуття незалежності Україною в 1991 р.

Перспективним напрямком співпраці в галузі кінематографу стало документальне кіно та стрічки на спільну історичну тематику. Так, наприклад, у 1998 р. був відзнятий документальний фільм «Нелегке братерство», створений за ініціативою відомого польського публіциста Єжи Гедройца та під патронатом Президента Польщі Александра Кваснєвського. «Нелегке братерство» — це розповідь про українсько-польський союз 1919–1921 рр., головними дійовими особами в якому виступають Симон Петлюра та Йозеф Пілсудський. У стрічці використано інтерв'ю з Є. Гедройцем, Н. Девісом, А. Жуковським. Участь у написанні сценарію брали українські науковці Богдан Гудь та Віктор Голубко [10]. Львівський історик Б. Гудь став співавтором сценарію ще одного документального фільму «Братерство зброї на службі миру» (2000 р.) про українсько-польський батальйон часів польсько-радянської війни 1920 р. Такі спільні документальні проекти покликані подолати стереотипи, що іс-

нують в українському та польському суспільствах та заповнити історичні прогалини в українсько-польських відносинах.

Починаючи з 1990-х років і до сьогодні, значне місце в українсько-польській співпраці в галузі кінематографу займає проведення різних кінофестивалів: «Молодість», «Стожари», «Крок», на яких польські фільми, режисери, сценаристи здобували нагороди та призи. В останні роки фестивальний рух розширюється. Так, наприклад, популярним серед польських кіномитців став львівський «КіноЛев», фестиваль незалежного ігрового, анімаційного та документального кіно, організований львівським Музеєм Ідей, який проходить щороку з 2006 р. на початку третьої декади серпня у Львові (в рамках святкування Дня Незалежності України) [5].

23–25 вересня 2011 р. у Луцьку відбувся Перший польсько-український мандрівний кінофестиваль «Bo!», заснований з ініціативи польських та українських кінематографістів, основне якого завдання, полягає у розширенні співпраці у галузі кіно. Головними організаторами фестивалю стали польська кіностудія «Bo!» та українська компанія «Батискаф Продакшн». Незвичайність фестивалю полягає в його мандрівному форматі, спрямованому на те, щоб якомога більша аудиторія побачила фільми своїх сусідів. В програмі були представлені польські повнометражні картини, українські та польські документальні, короткометражні, аматорські фільми. Протягом фестивальных днів у Луцьку відбулися зустрічі з режисерами Анджеєм Кемпінським, Гжегожем Брауном, Пьотром та Домініком Матвейчиками, Олесем Санінім [8]. Окрім Луцька, фестиваль «Bo!» пройшов у Києві, Львові, Тернополі.

Ще одним плідним напрямком співпраці України і Польщі в галузі кіномистецтва та популяризації власних кінофільмів стало проведення Днів польського кіно в Україні та українського кіно в Польщі. У 2006 р. вперше пройшли Дні польського кіно в Україні з ініціативи Польського інституту в Києві і з тих пір стали щорічним заходом, в рамках якого відбувається показ найновіших польських кінострічок, ретроспективи фільмів польських режисерів К. Кесльовського, А. Вайди, Є. Гофмана, К. Зануссі, Ю. Махульського та зустрічі з діячами кіномистецтва сусідньої держави. З 2008 р. покази польського кіно стали проходити не лише в Києві, а й у Львові, Одесі та

Харкові. До традиційних організаторів долучилися Українська кінофундація та Польський інститут кіномистецтва [2]. Особливістю останніх «Днів» 2011 р. стало те, що вони пройшли у семи містах України — Вінниці, Дніпропетровську, Донецьку, Житомирі, Києві, Львові та Севастополі.

Фестиваль «Дні українського кіно в Польщі» був відкритий восени 2008 р. та проводиться Українською кінофундацією і компанією «Nemiroff» спільно з Польським кіноінститутом і Поморською фундацією та за підтримки Міністерства культури і туризму України. В рамках першого фестивалю, що пройшов у Варшаві, Кракові та Гдині, було показано 7 повнометражних українських фільмів, серед яких дебютні та останні роботи корифеїв українського кінематографу Романа Балаяна («Райські птахи» (2008) та «Бірюк» (1975) та Кіри Муратової («Два в одному» (2007) та «Короткі зустрічі» (1967) [9]. Наступний фестиваль у 2009 р. пройшов у Варшаві, Кракові та Сопоті, в рамках якого польські любителі кіно побачили фільми «Одного разу я прокинулася» М. Кондратьєвої, «Orange love» А. Бадоева, «Помаранчеве небо» і «Прощення» О. Кирієнка, «Аврора» О. Байрак, «Молитва про гетьмана Мазепу» Ю. Ілєнка [11].

Одним з найпопулярніших художніх фільмів на спільну українсько-польську тематику став фільм Єжи Гофмана «Вогнем і мечем» за однойменним романом Генріка Сенкевича, відзнятий у 1999 р. У цій кінострічці роль гетьмана Богдана Хмельницького зіграв український актор Богдан Ступка. Окрім того, Б. Ступка став також героєм фільму Кшиштофа Зануссі «Серце на долоні» (2008), за роль у якому отримав відзнаку за найкращу чоловічу роль на III Римському кінофестивалі.

У 2008 р. Є. Гофман презентував в Україні документальну стрічку «Україна. Становлення нації», на створення якої його надихнула книга колишнього президента України Леоніда Кучми «Україна — не Росія». Чотирьохсерійний фільм присвячений народженню, розвитку та становленню української нації від найдавніших часів до цього часу. В основу фільму покладені матеріали, які Єжи Гофман збирав особисто [6].

Попри численні фестивалі та культурні акції українське кіно так і залишається практично невідомим для широкого загалу польських глядачів. За словами відомого польського режисера Марека Павловського, у Польщі знають лише Бог-

дана Ступку [3]. Популярна польська акторка та телеведуча, українка за походженням, Вероніка Марчук-Пазура зазначає, що більше було зроблено для Польщі в Україні, ніж навпаки. Наразі вона намагається через роботу Товариства Акторів Кіно і Телебачення підтримати українських колег у лобюванні закону прав акторів на досвіді Польщі та створити спільну базу даних акторів [7].

Отже, українсько-польська співпраця в галузі кінематографу протягом ХХ ст. (до початку 1990-х рр.) відбувалася на рівні участі кіностудій, режисерів, акторів, сценаристів у творенні фільмів, переважно на історичну тематику. Зі здобуттям Україною незалежності напрямки співробітництва з Республікою Польща у цій галузі значно розширились: документальне кіно на спільну історичну тематику, проведення кінофестивалів та днів кіно в обох державах. Аналіз активності країн у сфері кінематографу дає підстави говорити про більшу активність з боку України, про що свідчить проведення кінопоказів польських художніх та документальних стрічок. Сьогодні потрібно скористатися зацікавленістю широкого загалу Польщі до України та її культури зокрема та підвищити ефективність співпраці в цій галузі.

Джерела та література

1. Брюховецька Л. Україна — Польща. Кінематографічні перетини / Л. Брюховецька [Електронний ресурс] // Українсько-польський інтернет-журнал. — Режим доступу: <http://www.ukraine-poland.com/u/kultura/kultura.php?id=12>
2. Двохмісячний фестиваль польського кіно починається в Україні [Електронний ресурс] // Сайт www.ukraine.com — Режим доступу: <http://www.ukraine.com/ukrainian/blog/2-month-festival-of-polish-cinema/>
3. Дроздовський Д., Трегуб Г. Польський режисер Марек Павловський: «З українських митців у нас знають лише Ступку в ролі радянського генерала» / Д. Дроздовський, Г. Трегуб [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. — 2011. — 22 липня (№ 27). — Режим доступу: http://dt.ua/CULTURE/polskiy_rezhiser_marek_pavlovskiy_z_ukrayinskih_mittsiv_u_nas_znayut_lishe_stupku_v_rol_i_radyanskogo-84953.html
4. История советского кино. 1917–1967: В 4 т. — М.: Искусство, 1969. — Т. 1. 1917–1931. — 1969. — 755 с.
5. КіноЛев [Електронний ресурс] // Сайт «Музей Ідей». — Режим доступу: <http://idem.org.ua/projects/kinolev>

6. Козирева Т. Тести з історії. Єжи Гоффман: «Мій фільм про Україну не сподобається націоналістам та комуністам» / Тетяна Козирева [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. — 2008. — 7 червня (№ 21). — Режим доступу: http://dt.ua/CULTURE/testi_z_istoriyi_ezhi_goffman_miy_film_pro_ukrayinu_ne_spodobaetsya_natsionalistam_ta_komunistam-53921.html
7. «М'яка сила» України в Польщі [Електронний ресурс] // Главком. — Режим доступу: <http://glavcom.ua/articles/5379.html>
8. Такого у Луцьку ще не було [Електронний ресурс] // Сайт українсько-польського двотижневика «Волинський монітор/Monitor Wołyński». — Режим доступу: http://monitor-press.com/index.php?option=com_content&view=article&id=656_%3A2011-09-29-09-59-54&catid=31_%3A9-muz&Itemid=46&lang=uk
9. Українська кінофундація та компанія Nemiroff представляють Фестиваль українського кіно в Польщі [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Української кінофундації. — Режим доступу: <http://ucf.org.ua/news/32>
10. Trudne braterstwo [Електронний ресурс] // Internetowa baza filmu polskiego. — Режим доступу: <http://filmpolski.pl/fp/index.php/429901>
11. Festiwal Filmów Ukraińskich w Polsce i Festiwal Filmów Polskich na Ukrainie 2009/2010 [Електронний ресурс] // Pomorska fundacja w Gdyni. — Режим доступу: <http://www.fundacjafilmowa.pl/info.php?id=50>

Анотації

Пачос Ю. В. Сотрудничество Украины и Польши в сфере кинематографа за годы украинской независимости (1991–2011 гг.).

В статье рассмотрено сотрудничество Украины и Польши в отрасли кинематографа за годы украинской независимости (1991–2011 гг.), его направления и последующие перспективы.

Pachos Y. V. The cinematograph collaboration of Ukraine and Poland for years of Ukrainian independence (1991–2011).

This article deals with the cinematograph collaboration of Ukraine and Poland during the period of Ukrainian independence (1991–2011), its directions and subsequent prospects.